

Másolat

SSS BUDAPEST 18/7 10740 185/181 6 1800 – ETAT –

Miniszterelnök május 5-én Székesfehérváron tartott beszédében mondotta, az Erdélyben élő másfél millió magyar *elhelyezkedése* meglehetősen szerencsétlen egy határrevízió szempontjából. A határ menti oldalon általában kevés magyar él, a tömegek Erdély keleti részén, a mai Románia középpontjában, Székelyföldön élnek. Kénytelenek vagyunk a békecélok meghatározásának kérdését úgy vetni fel a nagyhatalmak előtt, hogy egyensúlyba kell hozni a két ország közötti nemzetiségi kérdést, vagyis akkora területet kell Magyarországhoz visszacsatolni, amekkora területen a rajta élő magyarokon kívül annyi román él, amennyi magyar Erdélyben, illetőleg Romániában maradt. Ez a megoldás nagy biztosítékot rejt magában a nemzetiségekkel való bánásmód tekintetében. Tudjuk, Székelyföldet semmiféle korridorról nem lehet megfelelő módon Magyarországhoz csatolni, de ha a területi kérdés így rendeződne, akkor a Székelyföldre nézve csak egy kívánságunk van: a területi autonómia. Külügyminiszter mondotta Szolnokon, Erdélyben másfélmillió magyar él. Helyzetük sok aggodalomra ad okot, különösen gazdasági szempontból aggasztó a magyarság helyzete. Ha az eddigi magyarelles intézkedések tovább folynak, úgy az erdélyi magyarság hamarosan koldusbotra jut ilyen helyzetben – bármennyire is igyekszünk Romániával baráti politikát folytatni, meg kell mondanunk, hogy kötelességünk van az erdélyi magyarság irányában.

Gyöngyösi 1022

VINCZE GÁBOR

Autonómia-tervezgetések 1945-46-ban

A XX. században többeket foglalkoztatott az a probléma, hogy miként lehetne igazságosan megoldani az erdélyi kérdést. Nem csak egyes magyar szakértők vélték úgy, hogy ha egy széles körű autonómiával rendelkezne Erdély, vagy egyenesen önálló állam lenne, megszűnne a viszály a magyarok és románok közti évszázados viszály, és tartós nemzetiségi békével lehetne számolni Európa eme viharos részén. Csakhogy mindig azok szorgalmazták az autonómia ügyét, akik valami miatt "alul" voltak (nem voltak hatalmi pozícióban), vagy olyan szakértők voltak, akik politikai felelősség, döntési kényszer nélkül fogalmazhatták meg a véleményüket a fenti kérdésében.

A múlt század végén a magyarországi román nemzeti mozgalom meghatározó politikusai alapvetően *Erdély – 1867-ben megszüntetett – autonómiája visszaállításában* gondolkodtak. A románok autonómista törekvései azonban a centralizáló politikát folytató budapesti kormányok merev ellenállásába ütközött – többek közt azért, mert attól tartottak, hogy az erdélyi autonómia esetleges visszaállítása a román irredenta számára csak a teljes elszakadás felé tett első lépés lesz. (Ezen félelmük nem is volt teljesen alaptalan...)

Az autonómista román politikusok közül egyesek 1918–19 fordulóján még reménykedtek abban, hogy a formálódó Nagy-Romániában Erdély (mely a trianoni békediktátumnak köszönhetően kiegészült a Bánság és Máramaros egy részével, valamint az ún. Körösvidékkel) megőrizheti sajátos különállását, ám a Consiliu Dirigent 1920 áprilisi megszüntetése, majd az új alkotmány elfogadása (1923) minden illúziót szertefosztatott. Amint azonban az erdélyi románok szembesültek azzal a ténnyel, hogy a regáti politikai osztály Erdélyt egyfajta gyarmatnak tekinti, ahol zsíros szinekúrák, kiváló karrierlehetőségek várnak a betelepülőkre, egyes körökben ismét felvetődött az a gondolat, hogy az erdélyi románság számára is előnyös lehetne Nagy-Románia alkotmányos-közigazgatási átalakítása. A nemzeti parasztpárti Romul Boilă elgondolásai – aki részletekbe menően kidolgozta Nagyrománia *föderatív átalakításának* tervét – azonban nem leltek széleskörű visszhangra (bár a szerző távol állt attól, hogy a nemzeti kisebbségek számára akárcsak kulturális autonómiát adjon!), ugyanis a az erdélyi román politikai-kulturális elit azt is fölmérte, hogy az a magyarsággal szemben folytatott pozícióharcban szüksége van Bukarest támogatására...

Magyar részről az első világháború előtti években már határozottan körvonalazódni kezdett egy olyan értelmiségi mozgalom, amely Erdély sajátos nemzetiségi viszonyait szem előtt tartva a terület valamilyen mértékű *különállását* szorgalmazta. A tízes évek néhány sajtóorgánumban (Erdélyi Szemle, stb.) bukkantak fel azok az írástudók, akik aztán a húszas években a transzilvanizmus ideológiájának megfogalmazói lesznek (Kós Károly,

HN.VIII-1-1. doloz,
A/I/1-14

01077

01077

Feljegyzés.

704

Historiemi Levélár
tulajdona

A román béketárgyalásokkal kapcsolatban napvilágot látott hírek azt látszanak mutatni, hogy a román háborus nagyobb részvételt ma már nem értékelik kedvezőtlenül.

Látszólag Erdélyt Romániához tartozónak itélik.

Erdélyben a román-magyar lakosság számaránya : 2/3 - 1/3.

Kívánatos lenne elérni, hogy az erdélyi nagy és zárt tömbben lakó magyarság ne kezeltessék kisebbségként, hanem, mint önálló népcsoport, mely a román állam vezetésében /:Erdély vezetésében:/ számaránya szerint résztvehetne és ezzel szemben a felelősségben is osztozna.

A nagyszámu magyarság a román hadseregben számarányának megfelelően külön kötelekeket alkotna.

Ezekhez szükséges lenne megfelelő nemzetközi ellenőrzés, esetleg román-magyar barátsági szerződés.

Budapest, 1946. évi május hó 9.-én.

Erstelely

Jenőcske